

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/186274,TEKST-AUDIO-Lidia-Ciolkosz-pierwsza-dama-polskiego-socjalizmu.html>
04.05.2024, 05:37

[TEKST + AUDIO] Lidia Ciołkosz - pierwsza dama polskiego socjalizmu

Data publikacji 07.06.2023

Ikona niepodległości. Przeciwniczka totalitaryzmu. Kobieta o gołęmbim sercu. Była wybitną działaczką polskiego socjalizmu. Jej oddanie charakteryzowało się niezwykłym poczuciem wspólnoty z robotnikami i solidarnością z nimi. Lidia Ciołkosz zawsze wyciągała pomocną dłoń, bezinteresownie poprawiała los ludzi. Dzieliła się swoją wiedzą, działała na rzecz poszkodowanych. Jej niesamowita postać dawała nadzieję nawet w najbardziej beznadziejnych sytuacjach.

Wielka socjalistka i polska patriotka

Lidia Ciołkosz (z domu Kahan) urodziła się 24 czerwca 1902 r. Wychowała się w rodzinie żydowskiej w Łodzi. Pomimo swojego pochodzenia, Lidia została wychowana w duchu patriotycznym, całkowicie identyfikując się z Polską. Od najmłodszych lat angażowała się w pomoc społeczną, m.in. działała w stowarzyszeniu „Kropla Mleka”. Jako dziecko, wstąpiła do działającej w Łodzi Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki, która przyjmowała do swojego ruchu, dzieci

Lidia Ciołkoszowa

wyznania judaistycznego. Jej idolami byli Józef Piłsudski, Emilia Plater i Stefan Żeromski, ich portrety wisały nad jej łóżkiem.

Po skończeniu szkoły podstawowej Lidia Kahan przeniósł się z Łodzi do Krakowa. Tam rozpoczęła studia i od razu zapisała się do Polskiej Partii Socjalistycznej. Wykształcenie, które zdobyła na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie obejmowało nauki humanistyczne. Skończyła historię, polonistykę oraz Studium Pedagogiczne z tytułem doktora. Na studiach poznała swojego przyszłego męża Adama Ciołkosza, który tak jak ona był bardzo aktywny w ruchu niepodległościowym. Odtąd zawsze działali razem.

Podczas studiów Lidia Ciołkosz była niezwykle zaangażowana we wszystko czym się zajmowała. Miała w sobie ogromną chęć niesienia pomocy potrzebującym. Oprócz swojej działalności w PPS aktywnie działała w Towarzystwie Uniwersytetu Robotniczego oraz w Robotniczym Towarzystwie Przyjaciół Dzieci.

Organizowała dzieciom robotników kolonie oraz świetlice, otaczała je troską i opieką. Była bibliotekarką, prowadziła wykłady. Jej poświęcenie oraz zapał zostały bardzo szybko zauważone. Kiedy w listopadzie 1933 r. jej męża aresztowano to ona, przez prawie rok przewodniczyła PPS w Małopolsce, godnie go reprezentując. Bez problemu, dzięki swojej zaradności, dobroci i gorliwości, odnalazła się w świecie mężczyzn, a dla wielu z nich stała się autorytetem.

26 marca 1936 r. podczas wielkiego strajku w Sempericie w Krakowie, zginęło ośmiu robotników, a kilkudziesięciu zostało rannych. Wówczas Lidia Ciołkosz została mianowana na Przewodniczącą Komitetu Opieki i Pomocy dla ofiar „Semperitu”.

Służba na obczyźnie

Kiedy wybuchła II wojna światowa, Lidia wraz z rodziną uciekła do Lwowa. Stamtąd przez Rumunię, Litwę, Szwecję i Francję przedostała się do Londynu. Po wojnie nie mogła

**pogodzić się z działalnością
władz komunistycznych w
Polsce i nie zdecydowała się
na powrót do ojczyzny.
Postanowiła działać na rzecz
ukochanego kraju, poza jego
granicami, będąc aktywną
członkinią Komitetu
Zagranicznego PPS.
Największe zagrożenie dla
socjalizmu widziała w
komunizmie, a dla polskiej
niepodległości w Rosji:**

**„Nienawi
dziłam
Rosji,
komunizm
u,
bolszewiz
mu.
Uważaliś
my, że
komunizm
jest
sprzeczny
z ideami
socjalisty
cznymi,
niszczy
wolność,
demokrac
ję,
swobodę
dyskusji i
opozycji,
szerzy
terroryzm
,
prowadzi
do**

**zniewolen
ia ludzi,
do nędzy,
a potem
też do
tworzenia
wielkiego
systemu
pracy
niewolnic
zej” -
mówiła po
latach we
„Spojrzen
iu
wstecz”,
wywiadzie
-rzece
udzielony
m
Andrzejo
wi
Friszke.**

**Lidia Ciołkosz oddała się
pisaniu książek, broszur,
współpracowała z Radiem
„Wolna Europa”. Oprócz
tego prowadziła wykłady w
ośrodkach emigracyjnych,
redagowała książki,
współpracowała z
Instytutem Literackim w
Paryżu. Walczyła o baraki
socialne dla bezrobotnych.
Razem z mężem napisała
„Zarys dziejów socjalizmu
polskiego” jedno z
najważniejszych dzieł
literackich w jej życiu oraz
„Niepodległość i Socjalizm**

1835-1945". Ta ostatnia znajduje się w zasobie Archiwum IPN.

Od początku istnienia PRL, razem z mężem była bardzo zaangażowana w pomoc robotnikom. Posiadając kontakty z wieloma opozycjonistami z „Solidarności”, wspierała ich podziemną pracę. Ponadto Ciołkoszowie popierali działalność Komitetu Obrony Robotników. W efekcie byli inwigilowani przez Służby Bezpieczeństwa PRL. Władze komunistyczne zlecali zdobywanie informacji na temat ich działalności i kontaktów w Londynie.

Po śmierci męża w 1978 r. Lidia Ciołkoszowa nadal działała społecznie, zachowując świeży umysł i nadal pomagając innym. Często dawała nocleg odwiedzającym ją studentom, dawała im rady, opowiadała o ludziach i wydarzeniach, które miały miejsce w jej życiu.

Podczas XXV zjazdu PPS w Warszawie w 1990 r. specjalną uchwałą została wybrana dożywotnio na Honorową Przewodniczącą

**Partii z prawem
uczestniczenia w
posiedzeniach Rady
Naczelnej oraz głosem
stanowiącym. Lech Wałęsa
podczas swojej
prezydentury odznaczył ją
Krzyżem Polonia Restituta.
Lidia Ciołkosz bardzo
chciała wrócić do Polski,
nigdy nie przyjęła
brytyjskiego obywatelstwa.
Mawiała:**

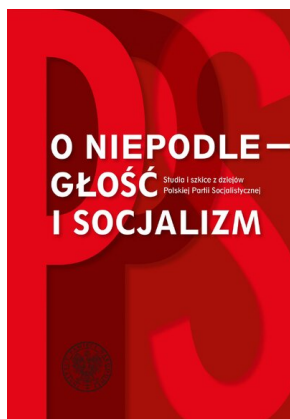
**„Przez te
wszystkie
lata
marzyliśm
y, żeby
wrócić do
kraju. Ale
to
przyszło
tak
późno, że
niestety
mało kto
z nas,
starych
ludzi,
może
powrócić
na stałe.
Tylu ludzi
nie
doczekało
powrotu,
a tak
straszliwi
e tęsknili.
Mam**

**szczęście,
że Polska
odzyskała
wolność,
że może
od czasu
do czasu
będę
mogła
pojechać
tam na
krótka.
Ale czy mi
się
starczy?”.**

**Lidia Ciołkosz, wielokrotnie
wyróżniana nagrodami
literackimi, wybitna
działaczka polityczna i
społeczna doczekała wolnej
Polski na którą tak długo
czekała. Zmarła 9 czerwca
2002 r. w Londynie.**

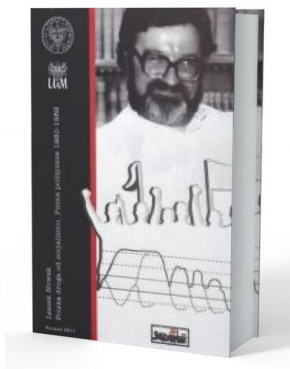
**W 2020 r. nakładem wyd.
IPN ukazała się książka pt.
„O niepodległość i
socjalizm. Studia i szkice z
dziejów Polskiej Partii
Socjalistycznej”. Praca
zbiorowa pod redakcją
Macieja Żuczковского i
Kamila Piskały to próba
nowego spojrzenia na dzieje
ruchu socjalistycznego i
zarazem zaproszenie do
podjęcia pogłębionych
badań źródłowych nad**

**złożoną historią
niepodległościowego nurtu
polskiego socjalizmu.
Publikacja zawiera
czternaście artykułów -
prezentujących oryginalne
ustalenia i opartych w dużej
mierze na mniej znanych lub
pomijanych dotychczas
materiałach źródłowych.
[Niniejsza praca dostępna
jest w naszych księgarniach
stacjonarnie lub online.](#)**

O niepodległość i
socjalizm. Studia i
szkice z dziejów Polskiej
Partii Socjalistycznej

W 2011 r. IPN wydał książkę pt. „Leszek Nowak. Polska droga od socjalizmu. Pisma polityczne 1980-1989” pod red. Krzysztofa Brzechczyna. Znajomość pism politycznych Leszka Nowaka (1943-2009) - jednego z najwybitniejszych filozofów polskich drugiej połowy XX wieku, aktywnie zaangażowanego w ruch Solidarności - może być podstawą poznania jednego z oryginalnych, lecz dzisiaj zapomnianych wątków solidarnościowej myśli społecznej oraz stanowić cenne źródło teoretycznej inspiracji w opisie fenomenu Solidarności i całej polskiej dekady lat 80. [Niniejsza praca dostępna jest w naszych księgarniach stacjonarnie lub online.](#)

leszek-nowak-polska-
droga-od-socjalizmu-
pisma-
polityczne-1980-1989-
krzysztof-brzechczyński-
red

Wiele materiałów o Lidii Ciołkosz i polskim socjalizmie jest dostępnych w portalu IPN przystanekhistoria.pl oraz na innych stronach Instytutu Pamięi Narodowej:

- Małgorzata Choma-Jusińska, [Misja: Niepodległość. Zarys historii Gryf Publications](#)
- Marcin Jurek, [Niech żyje wolny polski lud! Demonstracja na Placu Grzybowskim w Warszawie 13 listopada 1904 roku](#)
- Janusz Kłapeć, [Socjalista z Żegoty. Działalność Stefana Sendłaka](#)
- Artur Kuprianis, [1 Maja w Łodzi – rok 1936](#)
- Mateusz Kubicki, [Józef Władysław Bednarz \(1879–1939\). Lekarz, reformator, społecznik](#)

PLIKI DO POBRANIA

[dr hab. W. Bułhak - wspomnienie o Lidii Ciołkoszowej \(mp3, 6.26 MB\) 06.06.2023 13:00](#)
[dr hab. W. Bułhak - wspomnienie o Lidii Ciołkoszowej \(wav, 50.04 MB\) 06.06.2023 13:00](#)
[dr Małgorzata Ptasieńska o Lidii Ciołkoszowej \(mp3, 11.99 MB\) 06.06.2023 13:00](#)
[dr Małgorzata Ptasieńska o Lidii Ciołkoszowej \(wav, 95.89 MB\) 06.06.2023 13:00](#)